

DOI: 10.47743/jss-2021-67-2-3

O lume minunată cu multe jucării și două locuințe pentru copii

A wonderful world with many toys and two children's residence

Lucia Irinescu¹

Rezumat: Unul dintre efectele divorțului cu privire la raporturile dintre părinți și copiii lor minori privește stabilirea locuinței minorului. Principalul criteriu care conduce la stabilirea locuinței este interesul superior al minorului. Dreptul părinților de a stabili locuința copilului constituie una dintre prerogativele autorității părintești. Cu toate acestea, a decide cu care părinte ar trebui să locuiască minorul după divorț este o sarcină dificilă atât pentru părinți, cât și pentru judecător, în cazul în care părinții nu ajung la o înțelegere sub acest aspect. Locuința alternantă, opusă locuinței statornice, deși nu este reglementată în mod expres, a început să își câștige locul în jurisprudență, practică notarială și în mediere.

Cuvinte-cheie: autoritate părintească; copil minor; divorț; locuință alternantă; interesul superior al copilului

Abstract: One of the effects of divorce on the relationship between parents and their minor children concerns the establishment of the minor's residence. The main criterion leading to the establishment of housing is the best interests of the minor. The right of parents to establish the child's residence is one of the prerogatives of parental authority. However, deciding with which parent the minor should live after the divorce is a difficult task for both the parents and the judge, if the parents do not reach an agreement in this regard. Alternative housing, as opposed to permanent housing, although not expressly regulated, has begun to gain its place in jurisprudence, notarial practice and mediation.

Keywords: parental authority; minor child; divorce; best interest of child; alternanting residence; best interest of child

¹ Conferențiar univ. dr., Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, email: lirinescu@yahoo.com.

1. Stabilirea locuinței copilului – între interesul superior al acestuia și exercitarea autorității părintești

Prevederile art. 100 din vechiul Cod al familiei², precum și cele ale art. 496 alin. (1)-(3) din Noul Cod civil³ au statuat, ca o regulă normală, socială și juridică, faptul că un copil nu are prerogativa juridică de a-și alege singur locuința, aceasta fiind legată indisolubil de locuința părinților săi. Potrivit art. 496 C. civ. „*Copilul minor locuiește la părinții săi*” (alin. 1). „*Dacă părinții nu locuiesc împreună, aceștia vor stabili, de comun acord, locuința copilului*” (alin. 2)⁴.

Cu toate că cele două texte de lege sunt similare, se impune a se remarca faptul că abrogarea Codului familiei și intrarea în vigoare a actualului Cod civil a reprezentat un moment de evoluție în materia relațiilor de familie, dictat legiuitorului de noile realități sociale din sfera raporturilor de familie. Pluralitatea regimurilor matrimoniale, divorțul pe cale notarială sau administrativă, reglementarea reproducerii umane asistate cu terț donator, stipularea regulii conform căreia după divorț sau după separarea părinților exercitarea autorității părintești se face în comun de către aceștia au caracter de noutate în materia dreptului familiei. Cu toate acestea, ne aflăm astăzi la 10 ani de la intrarea în vigoare a Noului Cod civil și toți acești ani au relevat faptul că relațiile de familie sunt într-un dinamism greu de anticipat în timp. Locuința alternantă, parteneriatul civil, maternitatea de substituție etc. sunt câteva exemple care ne îndeamnă la o analiză profundă a raportării normelor juridice la realitatea socială.

Instituția autorității părintești, reglementată actualmente în art. 483-512 C. civ., a făcut și ea obiectul reformei legislative; sub aspect terminologic, legiuitorul

² Codul familiei din 1953 a fost adoptat prin Legea nr. 4 din 4 ianuarie 1953, modificat și completat prin Legea nr. 4 din 4 aprilie 1956 și republicat în B.Of. nr. 13 din 18 aprilie 1956. Până la abrogarea acestuia prin Noul Cod civil din 17 iulie 2009, Codul familiei a suferit o serie de modificări prin Decretul nr. 779/1966 (B.Of. nr. 64 din 8 octombrie 1966), Legea nr. 3/1970 (B.Of. nr. 70 din 25 iunie 1970) abrogată de O.U.G. nr. 26 din 9 iunie 1997 și Decretul nr. 174/1974 (B.Of. nr. 108 din 1 august 1974) abrogat de Legea nr. 59/1993 pentru modificarea Codului de procedura civilă, a Codului familiei, a Legii contenciosului administrativ nr. 29/1990 și a Legii nr. 94/1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi, publicată M. Of. nr. 177 din 26 iulie 1993; Legea nr. 11 din 31 iulie 1990; Legea nr. 48 din 16 iulie 1991; O. U.G. nr. 25/1997 cu privire la regimul juridic al adopției, publicată în M. Of. nr. 120 din 12 iunie 1997, aprobată cu modificări prin Legea nr. 87/1998, publicată în M. Of. nr. 168 din 29 aprilie 1998 abrogată de Legea nr. 273 din 21 iunie 2004; Legea nr. 23/1999 pentru modificarea și completarea unor dispoziții din Codul familiei și din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, publicată în M. Of. nr. 35 din 28 ianuarie 1999; Legea nr. 272 din 21 iunie 2004; Legea nr. 288 din 29 octombrie 2007; Decizia nr. 755 din 24 iunie 2008; Legea nr. 202 din 25 octombrie 2010.

³ Legea nr. 287/2009 publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 511 din 24 iulie 2009, a fost modificată prin Legea nr. 71/2011 și rectificată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 427 din 17 iunie 2011 și în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 489 din 8 iulie 2011.

⁴ Este vorba atât de copilul din căsătorie, cât și cel din afara căsătoriei.

a renunțat la sintagma de „ocrotire părintească”⁵ din Codul familiei; potrivit noilor reglementări, regula este aceea că titularii autorității părintești exercită împreună drepturile și îndeplinesc tot astfel îndatoririle ce le revin, oricare ar fi relațiile dintre ei (art. 397 C. civ. referitor la părinții divorțați; art. 505 C. civ. pentru situația copilului din afara căsătoriei).

Autoritatea părintească este definită în art. 483 alin. (1) NCC ca ansamblu de drepturi și de îndatoriri care privesc atât persoana, cât și bunurile copilului și care aparține în mod egal ambilor părinți. Așadar, instituția autorității părintești este centrată pe o serie de principii⁶ și anume: a) principiul egalității părinților în exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești (art. 483 alin. 1 C. civil); b) principiul exercitării în interesul superior al copilului care prevăde că autoritatea părintească se exercită de către părinți numai în interesul superior al copilului, cu respectul datorat persoanei acestuia (art. 483 C. civil); c) principiul independenței patrimoniale în raporturile dintre părinți și copii potrivit căruia părintele nu are nici un drept asupra bunurilor copilului și nici copilul asupra bunurilor părintelui, în afară de dreptul la moștenire și la întreținere (art. 500 C. civil); d) principiul asocierii copilului la toate deciziile care îl privesc, ținând cont de vârsta și de gradul său de maturitate reflectat (art. 483 alin. 2 C. civil); e) principiul egalității copilului din afara căsătoriei cu cel din căsătorie și din adopție (art. 260 C. civil). Exercițarea împreună și în mod egal a autorității părintești de către părinți înseamnă că deciziile privitoare la persoana și la bunurile minorului se iau de către părinți de comun acord.

Potrivit art. 35 alin. (1) din Legea nr. 272/ 2004, republicată, copilul are dreptul să crească alături de părinții săi; dreptul de a stabili locuința copilului aparține părinților ca o prerogativă a exercitării autorității părintești. Spre deosebire de domiciliul copilului, locuința acestuia implică un element material (existența unui imobil) și unul subiectiv (în respectivul imobil copilul locuiește efectiv).

În ceea ce privește locuința copilului minor, regula este aceea că este stabilită la părinții săi. În cazul în care părinții sunt separați, divorțați sau nu

⁵ Alături de noțiunea de „autoritate părintească”, în legislația noastră este uzitată și cea de „responsabilitate părintească” pe care o regăsim în art. 5 alin. (2) din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, cu modificările și completările ulterioare, potrivit căruia „răspunderea pentru creșterea și asigurarea dezvoltării copilului revine în primul rând părinților, aceștia având obligația de a-și exercita drepturile și de a-și îndeplini obligațiile față de copil ținând seama cu prioritate de interesul superior al acestuia” și în art. 31 alin. (1), conform căruia „ambii părinți sunt responsabili pentru creșterea copilului lor”. În doctrină, au fost exprimate o serie de opinii, cărora de raliem, potrivit cărora termenul de „autoritate” trimite la ideea de putere, subordonare a copiilor față de părinți și mai puțin la cea de ocrotire pe care părinții sunt datori să o asigure copilului; în acest context, noțiunea de „responsabilitate” este mult mai adecvată. În același sens, A. – Gh. Gavrilescu, *Aspecte actuale ale exercitării autorității părintești*, în *Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice*, Nr. 3/2014, p. 39-40, disponibilă [Online] la adresa www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2014-03/04_Alin%20Gavrilescu.pdf, accesată la data de 29.06.2021.

⁶ Pentru detalii, a se vedea C. Nicolescu, *Dreptul familiei*, Ed. Solomon, București, 2021, p. 504 și urm.

conviețuiesc împreună, locuința copilului se stabilește de către părinți de comun acord, ținând cont de părerea copilului, în funcție de vârsta și gradul de maturitate al acestuia. În cazul în care părinții nu se înțeleg cu privire la stabilirea locuinței copilului, instanța de tutelă o va stabili la părintele cu care locuiește în mod statornic, luând în considerare concluziile raportului de anchetă psihosocială, ascultându-i pe părinți, precum și pe copilul care a împlinit vârsta de 10 ani [art. 496 alin. (2) și (3) C. civ.]. În mod excepțional, și numai dacă este în interesul superior al copilului, instanța poate stabili locuința acestuia la bunici sau la alte rude ori persoane, cu consimțământul acestora, ori la o instituție de ocrotire.

În evaluarea interesului superior al copilului, instanța va avea în vedere o serie de aspecte enumerate în art. 21 din Legea nr. 272/2004, republicată, precum: disponibilitatea fiecărui părinte de a-l implica pe celălalt părinte în deciziile legate de copil și de a respecta drepturile părintești ale acestuia din urmă (lit. a); disponibilitatea fiecăruia dintre părinți de a permite celui alt părinte menținerea relațiilor personale (lit. b); situația locativă din ultimii 3 ani a fiecărui părinte (lit. c); istoricul cu privire la violența părinților asupra copilului sau asupra altor persoane (lit. d); distanța dintre locuința fiecărui părinte și instituția care oferă educație copilului (lit. e). De asemenea, determinarea interesului superior al copilului se poate realiza și în funcție de o serie de alte aspecte care se află într-o continuă schimbare și care privesc vârsta, sexul, gradul de maturitate, experiența, dizabilitate fizică, senzorială sau intelectuală, precum și contextul social și cultural în care se găsește copilul, cum ar fi: prezența sau absența părinților, dacă acel copil locuiește cu părinții, calitatea și natura relației dintre copil și părinți sau cu cei care au în îngrijire copilul, mediul în care trăiește copilul în termeni de siguranță, posibilitățile financiare ale familiei, etc.⁷

Dispozițiile art. 397 Cod civil consacră regula că autoritatea părintească revine în comun ambilor părinți și după divorț, afară de cazul în care instanța decide altfel. Prin urmare, instanța nu trebuie să se pronunțe asupra exercitării autorității părintești după divorț decât dacă ia măsura de excepție la care trimite partea finală a art. 397 Cod civil; în lipsa unei astfel de mențiuni în considerentele și în dispozitivul hotărârii, autoritatea părintească se va exercita și după divorț de ambii părinți⁸. Rațiunea instituirii regulii exercitării în comun a autorității părintești constă în intenția legiuitorului de a-i responsabiliza pe ambii părinți⁹. Autoritatea părintească comună nu presupune ca ambii părinți să se ocupe de copil zi de zi, ci înseamnă luarea de decizii comune, consultarea părinților în problemele esențiale privitoare la copil, cum ar fi alegerea grădiniței, a școlii unde urmează să

⁷ Pentru detalii, a se vedea S. Cercel, O. Ghiță, *Interesul superior al copilului*, Revista Română de Drept Privat nr. 3/2018, p. 135.

⁸ În cazul divorțului, după intrarea în vigoare a noului Cod civil nu mai este prevăzută instituția încredințării minorului, aceasta fiind înlocuită cu regula exercitării comune a autorității părintești.

⁹ B.- D. Moloman, L.- C. Ureche, *Autoritatea părintească* în SUBB Iurisprudentia nr. 1/2016, p. 79, disponibil [Online] la adresa https://studia.law.ubbcluj.ro/pdfs/1488470013-04Moloman_52_85.pdf, accesat la 11.03.2021.

învețe, alegerea medicului curant în caz de boală, a medicului de familie, a tratamentului medical, orientarea religioasă sau filozofică a copilului, formarea sau timpul liber al copilului ce include și stabilirea activităților extrașcolare, administrarea bunurilor copilului, schimbarea felului învățaturii sau al pregătirii profesionale etc.

Exercitarea autorității părintești de către ambii părinți, prevăzută de art. 397 din Noul Cod civil, este un drept al copilului, de care acesta nu poate fi lipsit decât pentru motive justificate de interesul său superior. Cu alte cuvinte, este în interesul superior al copilului ca acesta să primească îngrijire și ghidare din partea ambilor părinți, iar nu doar din partea unuia, fapt pentru care a fost instituită regula exercitării în comun a autorității părintești. Excepția de la această regulă o constituie exercitarea autorității părintești doar de către unul dintre părinți.

Conform art. 398 alin. (1) C.civ., atunci când există motive întemeiate, având în vedere interesul superior al copilului, instanța hotărăște ca autoritatea părintească să fie exercitată numai de către unul dintre părinți. Chiar și atunci când unul dintre părinți solicită instanței de tutelă să nu îi acorde autoritate părintească, instanța nu poate accepta de plano o asemenea cerere, ci trebuie să analizeze, raportat la interesul superior al copilului, dacă există motive întemeiate care să admită derogarea de la regula generală a exercitării autorității părintești de ambii părinți (cum ar fi abuzul, neglijența, exploatarea copilului). Cu titlu exemplificativ, motivele întemeiate pentru care instanța poate să decidă ca autoritatea părintească să se exercite de către un singur părinte sunt enumerate de legiuitor în cuprinsul art. 36 alin. (7) din Legea nr. 272/2004, republicată, și acestea sunt: alcoolismul, boala psihică, dependența de droguri a celuilalt părinte, violența față de copil sau față de celalalt părinte, condamnările pentru infracțiuni de trafic de persoane, trafic de droguri, infracțiuni cu privire la viața sexuală, infracțiuni de violență, precum și orice alt motiv legat de riscurile pentru copil, care ar deriva din exercitarea de către acel părinte a autorității părintești.

Exercitarea unilaterală a autorității părintești intervine și în situația în cazul în care unul dintre părinți este decăzut din exercițiul drepturilor părintești, a nulității sau anulării căsătoriei părinților sau a copilului din afara căsătoriei ai cărui părinți nu conviețuiesc. Așadar, dacă unul dintre părinți va urmări derogarea de la regula exercitării autorității părintești în comun și obținerea pentru sine a exercițiului autorității părintești exclusive/unilaterale, va trebui să dovedească existența unor motive întemeiate. În această situație, părintele care nu are exercițiul autorității părintești păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului, dreptul de a avea legături personale cu acesta, la locuința copilului și este chemat să consimtă la adopția copilului.¹⁰

În practica judiciară recentă și în literatura de specialitate s-au conturat soluții și opinii potrivit cărora autoritatea părintească poate fi exercitată exclusiv

¹⁰ Pentru mai multe detalii, a se vedea Bogdan Ionescu, „Exercitarea autorității părintești de către un singur părinte – O perspectivă practică”, în „Familia și parteneriatul civil”, Revista română de drept privat, nr. 3/2018, Ed. Universul Juridic, București, p. 175.

de unul dintre părinți, dar doar pe o perioadă limitată¹¹. Trebuie subliniat faptul că, prin conținutul său, măsura exercitării unilaterale a autorității părintești este asemănătoare cu scindarea exercitării ocrotirii copilului, reglementată de Codul familiei, care apăsă ca o consecință a încredințării copilului spre creștere și educare unuia dintre părinții divorțați. Așadar, rezultă că exercitarea autorității părintești de către un singur părinte se dispune doar atunci când exercitarea în comun a autorității părintești aduce atingere interesului superior al minorului. Spre exemplu, în practica recentă¹², instanțele apreciază că la stabilirea modalității de exercitare a autorității părintești trebuie avute în vedere împrejurările concrete în care se realizează punerea în practică a acestui drept. Dacă situația de fapt se dovedește a fi extrem de dificilă, se poate dispune exercitarea autorității părintești în mod exclusiv de către unul dintre părinți, fără a nega dreptul celuilalt părinte de a păstra legături firești cu minorul.

Într-o altă speță, instanța a reținut că s-a făcut dovada existenței unor împrejurări deosebite, care să justifice retragerea autorității părintești a tatălui asupra copilului său întrucât, la acel moment, comportamentul tatălui a fost perceput ca un element de stres pentru minor, fiind generator de teamă și neliniște¹³. Practica judiciară este unanimă în a aprecia că în situațiile în care unul dintre părinți își neglijează copilul, manifestând dezinteres față de contribuția sa la creșterea și îngrijirea acestuia sau are un comportament violent, care are o influență negativă asupra creșterii și dezvoltării armonioase a minorului se justifică exercitarea autorității părintești în mod exclusiv de către unul dintre părinți¹⁴.

Interesul superior al copilului este reglementat de art. 263 C. civ. care prevede în primul alineat că „orice măsură referitoare la copil, indiferent de autorul ei, trebuie să fie luată cu respectarea principiului interesului superior al copilului” Potrivit art. 2 alin. (2) din Legea nr. 272/2004, republicată, principiul interesului superior al copilului „se circumscrie dreptului copilului la o dezvoltare fizică și morală normală, la echilibru socioafectiv și la viața de familie”, drept afirmat și prin art. 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Cu toate acestea, nici textul

¹¹ Tribunalul Cluj, decizia civilă nr. 1347 din 18 septembrie 2019, în D. F. BARBUR, “Exercitarea autorității părintești. O privire spre viitor”, în Pandectele Române nr. 1/2020, p. 134.

¹² În acest sens, Jud. Carei, sent. civ. nr. 245 din 12 februarie 2020, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro, accesată la data 29.06.2021. Într-o altă cauză, instanța a reținut că este necesar ca mama să dețină autoritate părintească exclusivă asupra copilului, având în vedere interesul superior al acestuia, împrejurarea că minora este încadrată în grad de handicap grav și trebuie să beneficieze de cele mai bune tratamente existente, tatăl nu s-a prezentat pentru a-și manifesta acordul, iar mama este singura care îngrijește minora. Jud. Moinești, sent. civ. nr. 545 din 28.03.2019, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro, accesată la data 29.06.2021.

¹³ C. A. Galați, decizia civilă nr. 446/R din 18 septembrie 2013, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro, accesată la data 29.06.2021.

¹⁴ L.- C. Ureche, B. D. Moloman, “Desfacerea căsătoriei. Exercitarea autorității părintești în mod exclusiv de către unul dintre părinți. Motive temeinice” (Comentariu critic la Decizia civilă nr. 150/A din 29 septembrie 2015 a Tribunalului Bistrița-Năsăud), în „Revista Română de Jurisprudență” nr. 2/2016, pp. 13-27.

legal menționat, nici art. 2 alin. (2) din Legea 272/2004 nu prevăd expres în ce consta efectiv interesul superior al copilului.

În lipsa unei definiții legale, determinarea conținutului noțiunii de interes superior al copilului se face diferit, pentru fiecare copil în parte, dar și în funcție de situația juridică existentă. Așadar, interesul superior al copilului urmează a fi stabilit prin raportarea la toate criteriile consacrate în acest scop în doctrină și jurisprudența de-a lungul timpului, respectiv: vârsta și sexul copilului, posibilitățile părinților de a-i asigura o optimă dezvoltare fizică, intelectuală și morală, relațiile afective dintre minor și părinte, atitudinea manifestată de părinți fata de copil în timpul conviețuirii și după despărțirea lor, precum și alte asemenea. În aprecierea interesului superior al copilului, instanțele ar trebui să aprecieze că niciunul dintre criterii nu este absolut și nu prevalează în fața celorlalte și că trebuie să le evalueze pe toate în ansamblul lor.

În materia divorțului, potrivit art. 396 alin. (1) C. civ. „instanța de tutelă hotărăște, odată cu pronunțarea divorțului, asupra raporturilor dintre părinții divorțați și copiii lor minori, ținând seama de interesul superior al copiilor, de concluziile raportului de anchetă psihosocială, precum și, dacă este cazul, de învoiala părinților, pe care îi ascultă”. Interesul superior al copilului este punct de reper și atunci când există neînțelegeri între părinți asupra modului de îndeplinire a îndatoririlor părintești. Potrivit art. 398 Cod civil, derogarea de la regula exercitării în comun a autorității părintești are la bază doar motive privind interesul superior al copilului, iar nu dorințele părinților, care, nu de puține ori, pot fi egoiste și posesive. Interesul superior al minorului presupune ca acesta să poată duce o viață normală, fără a fi afectat de eșecul relației dintre părinți.

În ceea ce privește stabilirea locuinței minorilor, prevederile art. 400 alin. (1) din Codul Civil arată că, în lipsa înțelegerii dintre părinți sau dacă aceasta este contrară interesului superior al copilului, instanța de tutelă stabilește, locuința copilului minor la părintele cu care locuiește în mod statornic. Interesul superior al copilului nu este definit nici în lege și nici în doctrină, cu toate că el trebuie să fie luat în considerare ori de câte ori trebuie luată o decizie cu privire la copil. Prin urmare, în practică, instanțele urmează să aibă în vedere la stabilirea domiciliului minorilor, relațiile afective ale acestora cu fiecare dintre părinți, întrucât părintele care găzduiește copilul nu îi oferă acestuia doar un spațiu de locuit, ci trebuie să îi ofere mediul afectiv și cognitiv de care are nevoie, legătura afectivă dintre părintele care găzduiește copiii și aceștia care este extrem de importantă, pentru că părintele trebuie să îi ofere îndrumarea cognitivă, morală și educativă, fapt care necesită, din partea acestuia, disponibilitate, protecție, responsabilitate, atenție, valorizare, susținere morală, prezență afectivă și intelectuală. Într-o speță, instanța a stabilit domiciliul minorilor la mamă, reținând că între minori și tatăl acestora nu există o relație normală părinte-copil, lipsa acestei relații nefiind cauzată doar de plecarea acestuia din țară, ci și de hotărârea asumată de a nu se implica și a face parte din viața copiilor săi¹⁵.

¹⁵ Jud. Zărnești, sent. civ. nr. 796 din 13.04.2021, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro, accesată la data 29.06.2021.

2. Două locuințe = o locuință alternantă?

Stabilirea locuinței copilului la unul dintre părinții săi nu afectează celelalte aspecte ale autorității părintești, care continuă să fie exercitată împreună de către părinții divorțați. Exercitarea în comun a autorității părintești impune ca părintele la care minorul locuiește să se consulte cu celălalt părinte cu privire la elementele fundamentale care privesc viața copilului astfel încât, deciziile importante cu privire la creșterea și educarea minorului vor fi luate de părinți în comun (de exemplu în probleme privind sănătatea, școlarizarea etc.) cu excepția actelor de îngrijire curente care vor fi exercitate exclusiv de către părintele la care locuiește minorul. Atunci când există motive temeinice și având în vedere interesul superior al copilului, instanța poate dispune ca autoritatea părintească să fie exercitată numai de către unul dintre părinți.

Potrivit art. 398 alin. (2) Cod civil celălalt părinte păstrează dreptul de a veghea asupra modului de creștere și educare a copilului, precum și dreptul de a consimți la adopția acestuia. De asemenea, acest părinte este și titularul dreptului de a menține legături personale cu copilul iar în sarcina lui cade obligația de întreținere a acestuia. Modalitățile de exercitare a dreptului de a avea legături personale sunt enumerate de art. 18 alin. (1) din Legea nr. 272/2004, republicată și anume: întâlniri ale copilului cu părintele; vizitarea copilului la domiciliul acestuia; găzduirea copilului, pe perioadă determinată; corespondență ori altă formă de comunicare cu copilul; transmiterea de informații copilului cu privire la părintele lui; transmiterea de către persoana la care locuiește copilul a unor informații referitoare la copil, inclusiv fotografii recente, evaluări medicale sau școlare, către părintele sau către alte persoane care au dreptul de a menține relații personale cu copilul; întâlniri ale copilului cu părintele într-un loc neutru în raport cu copilul, cu sau fără supravegherea modului în care relațiile personale sunt întreținute, în funcție de interesul superior al copilului.

Prevederile art. 17 alin. (4) din lege stabilesc criteriile de stabilire a programului de relații personale ale copilului cu părintele cu care nu locuiește. În caz de neînțelegere între părinți, instanța va stabili un program în funcție de vârsta copilului, de nevoile de îngrijire și educare ale acestuia, de intensitatea legăturii afective dintre copil și părintele la care nu locuiește, de comportamentul acestuia din urmă, precum și de alte aspecte relevante în fiecare caz în parte. Analizând aceste dispoziții legale, reiese că legiuitorul a consacrat atât dreptul părintelui de a menține legături personale cu copilul său, pentru a putea contribui la creșterea și educarea acestuia, cât și dreptul copilului de a păstra legături personale cu ambii părinți, întrucât el are nevoie de ambii părinți pentru a crește echilibrat. Prin urmare, dreptul părintelui de a avea legături personale cu minorul trebuie să fie și unul efectiv, care să se poată materializa și care să își atingă scopul urmărit de lege, respectiv de a se menține relația firească dintre copil și părintele cu care acesta nu locuiește efectiv. Rațiunea interesului superior al copilului are caracter complex, conținutul său raportându-se la posibilitățile de dezvoltare fizică, morală și materială pe care le poate găsi la unul dintre părinți. Nici unul din elemente nu trebuie minimalizat sau exagerat ori analizat drept criteriu unic, nu pot fi neglijate

în raționament elementele faptice raportate la situația familială concretă și care pot determina ca unul sau altul din aceste elemente să aibă o pondere crescută în contextul ansamblului. Practica judiciară a stabilit că accentuarea unuia sau altuia dintre criterii, chiar dacă nu este greșită, trebuie justificată din perspectiva relevanței sub aspectul mijloacelor de probă destinate a sprijini soluția adoptată legal¹⁶.

Legat de dreptul părintelui nerezident de a păstra legături personale cu propriul copil, în practică s-a dezvoltat un nou model de referință și anume acela de găzduire egalitară, care reprezintă dreptul conferit părintelui care exercită autoritate părintească comună (părinte nerezident), de a păstra legături personale cu copilul său un timp egal cu a părintelui cu care locuiește copilul (părinte rezident)¹⁷.

Prin Rezoluția nr. 2079 (2015) a Consiliului Europei privind egalitatea și responsabilitatea părintească comună: rolul taților¹⁸, s-a recomandat ca *statele să introducă în legislația lor, în caz de separare a părinților, principiul de reședință alternantă, limitând orice excepții doar la cazuri care implică abuzul sau neglijarea copilului ori violența domestică, iar timpul pe care copilul îl petrece cu fiecare părinte să fie ajustat în funcție de nevoile și interesele copilului*; să încurajeze și, după caz, să stimuleze medierea în cadrul procedurilor judiciare ale instanțelor de familie care implică copii, în special prin instituirea unei sesiuni de informare obligatorii dispusă de instanța judecătorească în scopul de a face părinții să înțeleagă că reședința alternantă poate fi o opțiune ce servește interesul superior al copilului, iar astfel să colaboreze pentru a obține o astfel de soluție, prin asigurarea faptului că mediatorii sunt instruiți adecvat și prin încurajarea cooperării multidisciplinare bazate pe «modelul Cochem¹⁹».

În preambulul Rezoluției, la punctul 2 s-au statuat următoarele: *Autoritatea părintească comună presupune faptul că părinții au anumite drepturi, obligații și responsabilități față de copiii lor. Cu toate acestea, în realitate tații sunt uneori confrunțați cu legi, practici jurisprudențiale, precum și prejudecăți care le răpesc dreptul de a avea o relație susținută cu copiii lor.*

Prin Rezoluția sa nr. 1921 (2013) cu privire la "Egalitatea dintre sexe, reconcilierea vieții personale și profesionale și autoritatea părintească comună"²⁰, Adunarea Parlamentară a solicitat autorităților din statele membre să *respecte dreptul taților de a se bucura de autoritate părintească comună, prin a se asigura că dreptul familiei prevede, în caz de separare sau de divorț, posibilitatea unui înțelegeri*

¹⁶ Jud. Pitești, sent. civ. 1419 din 22.02.2018, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro, accesată la data 29.06.2021.

¹⁷ Pentru mai multe detalii, a se vedea B. Ionescu, *Mic ghid asupra găzduirii egalitare a minorilor după divorț*, Ed. Universul Juridic, București, 2018, p. 20.

¹⁸ Disponibilă [Online] la adresa <https://pace.coe.int/en/files/22220/html>, accesată la data de 29.06.2021.

¹⁹ Modelul Cochem presupune o abordare interdisciplinară a cazurilor implicând conflicte cu privire la părinți-copil: cazul se tratează juridic, psihologic și social; se evită transformarea sălii de judecată într-un câmp de bătălie; indivizii și instituțiile cooperează.

²⁰ Disponibilă [Online] la adresa <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=19478&lang=en>, accesată la data de 29.06.2021.

dintre părinți cu privire la custodia comună fizică a copiilor, respectându-se astfel interesul lor superior. Această Rezoluție a avut la bază constatarea că legislațiile europene se îndreaptă spre un mai mare echilibru între tată și mamă în exercitarea responsabilității parentale.

Suplimentar, Recomandarea nr. 874 (1979) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, precizează ca un prim principiu următoarele: *copii nu trebuie să mai fie considerați proprietatea părinților, ci trebuie să fie recunoscuți ca indivizi având propriile drepturi și nevoi.*

Locuința alternantă este un aranjament prin care copilul locuiește perioade aproximativ egale de timp cu fiecare dintre cei doi părinți. Acest aranjament se întâlnește doar în cazul custodiei comune fizice, în această situație copilul are de fapt două locuințe în care petrece, în baza alternantă, perioade aproximativ egale de timp. În această situație ambii părinți sunt părinți rezidenți, copilul petrecând 50% din timp cu fiecare dintre ei. Un astfel de aranjament de tip locuința alternantă este preferat în multe dintre țările europene, ca de pildă în Suedia și Franța, țări în care instanța poate să decidă în acest sens, în interesul superior al copilului, chiar și în situația în care unul dintre părinți se opune.

În Codul civil belgian, regula stabilită din anul 2006 este partajarea în proporție de 50% a locuinței stabilite pentru copil între cei doi părinți, dacă aceștia nu se înțeleg altfel. Unul dintre criteriile avute în vedere de jurisprudența belgiană în acordarea exercițiului autorității părintești unuia dintre părinți, criteriu utilizat și la stabilirea locuinței copilului, este așa-numitul *principiu californian*, care constă în capacitatea fiecăruia dintre părinți de a respecta drepturile părintești ale celuilalt.

Locuința alternantă este de asemenea prezumată în Quebec în măsura în care părinții locuiesc relativ aproape unul de altul. Judecătorii francezi pot impune sentințe de tip locuința alternantă chiar și în cazul în care unul dintre părinți refuză un astfel de aranjament, în sensul că dorește ca copilul să locuiască exclusiv la sine²¹.

În Suedia este în vigoare de asemenea o prezumție de locuința alternantă care a avut ca efect stimularea părinților de a se media în afara instanțelor²².

Regulamentul (CE) nr. 2201/2003, referitor la competența, recunoașterea și executarea deciziilor în materie matrimonială și în materie de responsabilitate parentală, care abrogă Regulamentul (CE) nr. 1347/2000, prevede că dreptul de vizită cuprinde în conținutul său dreptul părintelui separat de copil de a duce copilul pentru o perioadă limitată de timp într-un loc, altul decât cel al reședinței sale obișnuite.

În România acest tip de aranjament nu este reglementat în mod expres de normele juridice. Cu toate acestea, din punct de vedere legal, acesta se poate implementa prin raportare la stabilirea programului de legături personale sau prin admiterea unui plan parental, prin care părinții convin, odată cu divorțul, ca

²¹ Pentru detalii privind locuința alternantă în dreptul francez, a se vedea Ph. Malaurie, H. Fulchiron, *La famille*, 4e éd., Defrénois, Paris, 2011, p. 631 și urm.

²² Pentru detalii privind locuința alternantă în legislația suedeză, a se vedea D. F. Barbur, „*The alternative residence of minors with separated parents*”, în *Tribuna Juridică* nr. 1/2015, p. 141 și urm.

minorul să petreacă un timp egal cu ambii părinți. Aceste soluții se regăsesc atât în practica judiciară, cât și în cea notarială.

Deși în practica judiciară a altor state soluția locuinței alternante pare a fi una viabilă și centrată pe interesul superior al copilului, trebuie să precizăm că în literatura noastră juridică există dezbateri ample pe marginea acestui subiect, unii autori²³ combătând vehement această soluție juridică. O altă parte a autorilor îmbrățișează ideea de locuință alternantă, cu unele rezerve, axate pe nevoia de stabilitate a minorului, mai ales în contextul divorțului părinților²⁴.

Făcând o scurtă incursiune în argumentele invocate în literatura juridică, autorii care consideră soluția locuinței alternante ca fiind interzisă de dreptul pozitiv, atât prin raportare la dispozițiile ce reglementează locuința, cât și prin raportare la cele incidente în materia programului de legături personale, indiferent dacă există sau nu o înțelegere a părților, își argumentează punctul de vedere pornind de la interpretarea gramaticală, teleologică și sistematică a prevederilor art. 21 alin. (1) teza I din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicată, cu modificările și completările ulterioare, dispune că „în cazul în care părinții nu se înțeleg cu privire la locuința copilului, instanța de tutelă va stabili locuința acestuia la unul dintre ei” și ale art. 497 alin. (1) C. civ., care statuează că „dacă afectează exercițiul autorității sau al unor drepturi părintești, schimbarea locuinței copilului, împreună cu părintele la care locuiește, nu poate avea loc decât cu acordul prealabil al celuilalt părinte”.

Concluzia care se desprinde astfel este aceea că locuința minorului se stabilește invariabil la un singur părinte și nu când la unul, când la altul²⁵ (s.n.), pe de o parte, iar pe de altă parte, caracterul statornic nu s-ar putea păstra în condițiile în care copilul își schimbă locuințele cu o anumită frecvență. Așadar, se pare că intenția legiuitorului, în cazul separației părinților, a fost cât se poate de clară, în sensul că locuința copilului se stabilește la unul dintre ei, iar celălalt părinte are dreptul de a păstra legăturile personale cu copilul, în formele prevăzute de art. 18 alin. (1) din Legea nr. 272/2004 și de art. 496 alin. (5) C. civ., inclusiv prin găzduirea temporară a copilului. Normele aferente programului de legături personale au fost

²³ I. I. Neamț, „Locuința alternantă. Sau când interesele superioare ale părinților sunt mascate sub forma interesului superior al copilului. O analiză critică”, în Revista de dreptul familiei nr. 2/20202, p.331; I. I. Neamț, L.C. Neamț, „Stabilirea locuinței minorului în cazul în care părinții nu conviețuiesc. O analiză juridico-psihologică”, în Revista Română de Drept Privat nr. 3/2018, p. 300.

²⁴ C. Dicu, „Divorțul părinților, drama copiilor. Reziendența alternantă – soluție sau disoluție?”, disponibil [Online] la <https://www.universuljuridic.ro/divortul-parintilor-drama-copiilor-rezidenta-alternanta-solutie-sau-disolutie/>, accesat la data de 29 iunie 2021; M. Avram, C.-I. Mocanu, „De la Ana la Caiafa: interogații și soluții privind locuința alternantă a minorului”, în Revista de Dreptul Familiei nr. 1-2/2019, p. 52; C.O. Mihăilă, „Este locuința alternativă în interesul superior al minorului după divorțul părinților săi?”, în Revista Facultății de Drept Oradea nr. 1/2020, p. 94; E. Florian, „Considerații referitoare la stabilirea locuinței copilului”, în Studia Universitatis Babeș-Bolyai Jurisprudentia nr. 3/2013, p. 144 .

²⁵ I. I. Neamț, „Locuința alternantă. Sau când interesele superioare ale părinților sunt mascate...op. cit., p. 333.

interpretate și transformate de către părinți, îndeosebi în cazul divorțului pe cale notarială, în fundament legal pentru o nouă instituție „împrumutată” din legislația altor state, respectiv locuința alternantă.

La rândul lor, instanțele judecătorești au îmbrățișat soluția locuinței alternante atunci când aceasta a fost rezultatul înțelegerii părinților, motivând că atât timp cât nicio dispoziție expresă nu interzice locuința alternantă, o atare învoială nu ar putea fi cenzurată din perspectiva legalității²⁶.

Dincolo de pozițiile luate de autorii de drept, trebuie să subliniem faptul că, în esență, locuința alternantă prezintă o serie de avantaje, dar și dezavantaje. În cazul divorțului, principala preocupare a părinților și, în caz de neînțelegere între aceștia, a instanței, rezidă în a asigura minorului stabilitate atât emoțional, cât și fizic. Astfel, în practica judiciară au existat situații izolate, în care, datorită faptului că, în raport de textele legale incidente, posibilitatea stabilirii de către instanța de judecată a domiciliului alternativ al minorului la fiecare dintre părinți apare ca fiind discutabilă, s-a recunoscut părților posibilitatea de a obține o soluție prin care minorul să petreacă un timp egal, în mod alternativ, cu fiecare dintre părinți. În acest sens, în cadrul procesului având ca obiect stabilirea domiciliului minorului, părțile pot formula și o cerere subsidiară prin care să solicite stabilirea unui program de legături personale cu minorul potrivit căruia copilul va locui alternativ, pe perioade egale, cu fiecare părinte. În concret, o astfel de partajare a timpului petrecut cu minorul între cei doi părinți este de natură să asigure realizarea interesului superior al minorului ori, măcar să conducă la armonizarea relațiilor dintre cei doi. Pentru acesta, trebuie să se aibă în vedere vârsta minorului, natura relațiilor cu părinții, gradul de atașament al acestuia față de părintele nerezident, etc. Într-o atare situație, s-a apreciat în jurisprudență, *s-ar permite ca interacțiunea copilului cu fiecare dintre cei doi părinți să fie fluentă, fără sincope și prea multe transferuri de autoritate părintească de la un părinte la altul, precizându-se că interpretarea modernă a „sentimentului de stabilitate și de apartenență” este legată mai degrabă de calitatea relațiilor pe care minorul le dezvoltă cu părinții decât de un anumit spațiu „geografic”, un copil având nevoie de legături emoționale stabile, de sentimentul apartenenței necondiționate la un grup de persoane (în esență, familia sa) și de un mediu securizant care să-i permită experiențe normale de viață*²⁷.

La polul opus, se situează opinia potrivit căreia nu este benefică pentru minor o pendulare între domiciliile părinților; măsura nu este aptă să asigure stabilitatea necesară pentru o dezvoltare armonioasă a copilului, chiar și în situațiile în care proximitatea geografică a locuințelor celor doi părinți nu ar constitui un impediment. Din această perspectivă, principala îngrijorare este centrată pe lipsa de stabilitate, de apartenență a minorului la un anumit loc fizic, pe care să îl definească drept „acasă”. Deplasările repetate au avut următoarele consecințe de tipul bulversărilor emoționale, somn neliniștit, minorul vizat trezindu-se în timpul nopții și întrebându-se îngrijorat unde se află, translatarea pe distanțe relativ mari

²⁶ M. Avram, C.-I. Mocanu, *op. cit.*, p. 51.

²⁷ A se vedea, în acest sens, Jud. Sectorului 4 București, s. civ., sent. civ. nr. 4080/2013, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro, accesată la data de 29.06.2021.

între locuințele părinților cu rechizitele și hăinuțele aferente, determinând surmenaj și lipsă de concentrare și lipsă de integrare în mediul specific copiilor de aceeași vârstă²⁸.

Dincolo de aprecieri de acest fel, modalitatea de relaționare a copiilor cu părinții lor după divorț, rămâne una deosebit de sensibilă. Fragilitatea soluțiilor juridice nu reprezintă decât transpunerea la acest nivel a diversității de relații existente în materie. O soluție unitară, care să reflecte interesul superior al fiecărui copil implicat în divorțul părinților săi este greu de conturat. Interesul superior al copilului este acela de a se bucura de stabilitate, de o viață și un mediu familial echilibrate, care să îi asigure pe viitor o dezvoltare fizică și psihică corespunzătoare. Spre exemplu, într-o speță, instanța apreciat că un asemenea deziderat poate fi atins prin stabilirea alternativă a locuinței minorului în vârstă de aproape șase ani, câte o săptămână la fiecare dintre părinți, cât timp această variantă locativă a fost acceptată și respectată de părți încă din luna ianuarie 2020, iar ambele anchete sociale efectuate în cauză la domiciliul fiecărui părinte au relevat condiții familiale adecvate²⁹. Mai mult, probatoriul administrat în cauză a dovedit că minorul se simte la fel de bine în compania fiecăruia dintre părinții săi atunci când este cu fiecare dintre aceștia. În consecință, instanța a concluzionat că separarea minorului de oricare dintre părinții săi este o măsură de natură să afecteze minorul pe plan emoțional, însă nu trebuie neglijat nici imperativul asigurării stabilității în mediul de viață al copilului.

O altă instanță a apreciat că a determina copilul la o migrație între mama și tată ar echivala cu privarea sa de stabilitate, la vârsta respectivă imaginea zilnică a cel puțin unuia dintre părinți și sentimental de „acasă” fiind esențiale pentru stabilitatea și securitatea copilului. În cauză, minorul a fost dispus să renunțe la această stabilitate în schimbul înțelegerii dintre părinții săi, în mintea sa, înțelegerea dintre ei însemnând și înțelegerea lui cu ei, adică liniștea lui. De aceea pare nefiresc ca el să găsească soluții pentru un echilibru chiar și instabil³⁰.

Fără a exclude posibilitatea stabilirii unei reședințe alternative, alte instanțe au evidențiat faptul că pentru a fi aplicată cu succes o asemenea soluție, între părinți trebuie să există o anumită deschidere și dorință de colaborare. Atunci când relația dintre cei doi părinți este deficitară și ostilă și se rezumă doar la comunicări sporadice în scris și la nevoie este evident că o asemenea soluție nu ar putea fi aplicată cu succes. Totodată, se observă riscul creării a două vieți paralele pentru minori, cu reguli și concepții diferite, ceea ce nu le este sub nici o formă benefic, mai ales la vârsta lor. În cauza dedusă judecății, părinții au încheiat o convenție notarială cu privire la modalitatea de păstrare a legăturilor personale dintre minori și părintele la care nu a fost stabilită locuința acestora, iar modalitatea concretă de

²⁸ Jud. Sectorului 2 București, s. civ., sent. civ. nr. 9792/2019, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro, accesată la data 29.06.2021.

²⁹ Tribunalul pentru minori și familie Brașov, dec. civ. nr. 35/A din 17 februarie 2021, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro, accesată la data 29.06.2021.

³⁰ T. Timiș, sect. I civilă, dec. civ. nr. 492/A din 21 martie 2017, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro, accesată la data 29.06.2021.

vizitare a fost stabilită pe baza colaborării dintre părinți. Această colaborare s-a manifestat în concret prin stabilirea următorului program de vizită în concepția părinților: o săptămână la un părinte, o săptămână la celălalt părinte. Chiar dacă părțile au stabilit ulterior în baza convenției lor un anumit program, care s-a desfășurat cu regularitate și încă se desfășoară în forma convenită, instanța de tutelă poate interveni oricând atunci când între părinți există neînțelegeri care afectează interesul superior al copilului, chestiune ce reiese din economia prevederilor legale care reglementează relațiile dintre părinți și copii³¹.

Concluzii

Din punct de vedere psihologic, separarea părinților constituie un eveniment ce afectează viața unui copil, în unele circumstanțe această separare putând avea efect perturbator, însă în altele chiar benefic. În acest sens, studii clinice au dovedit faptul că nivelul de traumă respectiv perturbarea funcțiilor psihoemoționale ale copilului este mai mare în cazul în care copilul asistă la un comportament conflictual al părinților, decât în cazul în care părinții sunt separați, iar în interacțiunile dintre aceștia conflictele sunt rare. Cu alte cuvinte, pentru un copil este mai ușor să trăiască o situație de separare, în condițiile în care părinții se înțeleg, decât o situație de conviețuire comună, în care părinții sunt mereu în conflict sau se luptă pentru aprecierea și iubirea copilului, în detrimentul reciproc. Este, prin urmare, necesar ca, în numele ocrotirii interesului superior al minorului, părinții să nu ignore tocmai acest interes, confundând nevoile lor cu cele ale copilului sau trecând pe primul loc propriile nevoi născute din situația conflictuală a cuplului, în detrimentul nevoilor copilului.

La transpunerea în practică a acestui deziderat concură stabilirea unui program de legături personale între părintele nerezident și copil, astfel încât ambii părinți să fie implicați în mod direct și să fie prezenți cât mai mult în viața copilului, contribuind în mod efectiv la creșterea și educarea acestuia. Posibilitatea copilului și cea a părintelui la care nu locuiește în mod statornic de a întreține relații personale și contacte directe regulate sunt drepturi recunoscute de lege în favoarea celor doi, copil și părinte, limitările putând fi impuse doar de instanța judecătorească, în interesul superior al copilului, dacă există motive temeinice de natură a periclita dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copilului. În aceste condiții, copilului i se va asigura de ambii părinți un climat psihoafectiv stabil, o prezență constantă și directă a părinților în viața copilului, apartenența la un cămin și un echilibru al nevoilor copilului.

Cu titlu general, în stabilirea locuinței și a programului copilului există mai mulți factori de care trebuie să se țină seama, printre cei mai importanți fiind programul copilului de dinainte de separarea părinților, contextul de viață în care acesta a trăit până la momentul separării, timpul efectiv petrecut cu fiecare dintre părinți sau alte persoane (bunici, rude, etc.), dar și obișnuințele copilului (cine îl lua

³¹ Jud. Tâgu Mureș, s. civ., sent. civ. nr. 5741 din 21 decembrie 2018, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro, accesată la data 29.06.2021.

de la grădiniță/ școală, cine îi făcea baie seara, cine îi citea povești înainte de culcare, cu cine se sfătuiește cu privire la aspectele zilnice din viața lui, etc.).

Având în vedere scopul primordial, și anume ca impactul psihoemoțional al separării asupra copilului să fie minim, este nevoie ca schimbările din programul copilului să nu fie bruște. În procesul de repartizare a timpului petrecut cu unul sau altul dintre părinți, a vacanțelor etc. psihologii descurajează tendința părinților de a proceda la stabilirea programului de viață în mod contorizat în virtutea asigurării egalizării formale de exercitare a drepturilor (o zi la un părinte, o zi la celălalt, o săptămână la un părinte o săptămână la celălalt, două locuințe etc.) avându-se în vedere faptul că orice copil are nevoie de un reper stabil, inclusiv în realitatea materială obiectivă, respectiv un spațiu pe care să-l considere locuința sa. Un atare aspect prezintă repercusiuni directe în privința sentimentului de stabilitate, a celui de apartenență și a sentimentului de siguranță, fiind un spațiu puternic investit emoțional de fiecare dintre membrii unei familii. Totodată, este necesar ca accentul să cadă pe calitatea timpului petrecut cu minorul și în subsidiar pe întinderea acestui interval (copilul trebuie să știe că deși locuiește cu unul dintre părinți îl poate contacta sau vedea oricând și pe celălalt părinte, atât cât are nevoie, faptul că locuiește doar la unul dintre aceștia neînsemnând anularea rolului parental al celuilalt).

Referințe

- Avram M., Mocanu C.-I., „De la Ana la Caiafa: interogații și soluții privind locuința alternantă a minorului”, în Revista de Dreptul Familiei, nr. 1-2/2019
- Barbur D. F., „Exercitarea autorității părintești. O privire spre viitor”, în Pandectele Române, nr. 1/2020
- Barbur D. F., The alternative residence of minors with separated parents, în Tribuna Juridică nr. 1/2015
- Cercel S., Ghiță O., Interesul superior al copilului, în Revista Română de Drept Privat, nr. 3/2018
- Dicu C., Divorțul părinților, drama copiilor. Rezidența alternantă – soluție sau disoluție?, disponibil [Online] la <https://www.universuljuridic.ro/divortul-parintilor-drama-copiilor-rezidenta-alternanta-solutie-sau-disolutie>
- Florian E., Considerații referitoare la stabilirea locuinței copilului, în Studia Universitatis Babeș-Bolyai Jurisprudentia, nr. 3/2013 disponibilă [Online] la adresa <http://arhiva-studia.law.ubbcluj.ro/articol/563>
- Gavrilescu A.-Gh., Aspecte actuale ale exercitării autorității părintești, în Analele Universității „Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu, Seria Științe Juridice, Nr. 3/2014, disponibilă [Online] la adresa www.utgjiu.ro/revista/jur/pdf/2014-03/04_Alin%20Gavrilescu.pdf
- Ionescu B., Exercitarea autorității părintești de către un singur părinte – O perspectivă practică, în Revista Română de Drept Privat, nr. 3/2018, Ed. Universul Juridic, București, 2018
- Ionescu B., Mic ghid asupra găzduirii egalitare a minorilor după divorț, Ed. Universul Juridic, București, 2018
- Malaurie Ph., Fulchiron H., La famille, 4e éd., Defrénois, Paris, 2011
- Mihăilă C. O., Este locuința alternativă în interesul superior al minorului după divorțul părinților săi?, în Revista Facultății de Drept Oradea, nr. 1/2020 disponibilă [Online] la adresa <https://cloud.uoradea.ro/index.php/s/EqoisolCkEqad6Q>

- Moloman B.-D., Ureche L.-C., Autoritatea părintească, în *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Jurisprudentia*, nr. 1/2016, disponibil [Online] la adresa https://studia.law.ubbcluj.ro/pdfs/1488470013-04Moloman_52_85.pdf
- Neamţ I. I., Locuinţa alternantă. Sau când interesele superioare ale părinţilor sunt mascate sub forma interesului superior al copilului. O analiză critică, în *Revista de Dreptul Familiei*, nr. 2/20202
- Neamţ I. I., Neamţ L.C., Stabilirea locuinţei minorului în cazul în care părinţii nu convieţuiesc. O analiză juridico-psihologică, în *Revista Română de Drept Privat*, nr. 3/2018
- Nicolescu C., *Dreptul familiei*, Ed. Solomon, Bucureşti, 2021
- Ureche L.- C., Moloman B. D., „Desfacerea căsătoriei. Exerţitarea autorităţii părinteşti în mod exclusiv de către unul dintre părinţi. Motive temeinice” (Comentariu critic la Decizia civilă nr. 150/A din 29 septembrie 2015 a Tribunalului Bistriţa-Năsăud), în *Revista Română de Jurisprudenţă*, nr. 2/2016
- C. A. Galaţi, dec. civilă nr. 446/R din 18 septembrie 2013, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro
- Trib. pentru minori şi familie Braşov, dec. civ. nr. 35/A din 17 februarie 2021, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro
- Trib. Timiş, sect. I civilă, dec. civ. nr. 492/A din 21 martie 2017, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro
- Jud. Carei, sent. civ. nr. 245 din 12 februarie 2020, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro
- Jud. Moineşti, sent. civ. nr. 545 din 28.03.2019, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro
- Jud. Zărneşti, sent. civ. nr. 796 din 13.04.2021, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro
- Jud. Piteşti, sent. civ. nr. 1419 din 22.02.2018, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro
- Jud. Sect. 4 Bucureşti, s. civ., sent. civ. nr. 4080/2013, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro
- Jud. Sect. 2 Bucureşti, s. civ., sent. civ. nr. 9792/2019, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro
- Jud. Târgu Mureş, s. civ., sent. civ. nr. 5741 din 21 decembrie 2018, disponibilă [Online] la adresa www.rolii.ro
- Rezoluţia nr. 2079 (2015) a Consiliului Europei privind egalitatea şi responsabilitatea părintească comună: rolul taţilor Disponibilă [Online] la adresa <https://pace.coe.int/en/files/22220/html>
- Rezoluţia sa nr. 1921 (2013) cu privire la „Egalitatea dintre sexe, reconcilierea vieţii personale şi profesionale şi autoritatea părintească comună” Disponibilă [Online] la adresa <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=19478&lang=en>.